

Јеремија Д. Митровић

КАНОНИК РОБЕРТО ТУРМАЈЕР ОПЛАКАО ПОГИБИЈУ КНЕЗА МИХАИЛА ОБРЕНОВИЋА

Мисао о уједињењу Јужних Словена приближила је кнеза Михаила Обреновића и бискупа Штросмајера. Кнеза Михаило или није знао, или се правио да не зна, да је ђаковачки бискуп на јединство Јужних Словена гледао кроз католичку призму и кроз узвишење жезла младог цара Фрање Јосифа. И Рим и Беч су се веома обрадовали када је српски православни кнез достојно дочекао Штросмајера као надлежног дијецезана за Србију. Своју широкогрудост кнез Михаило је показао и тиме што је својој супрузи Јулији, католикињи, у двору чак и католичку капелу устројио. Све ово изазвало је православну Русију да изјави своје негодовање због овакве кнежеве политике. Кад је Јулија добила капелу, морала је добити и католичког свештеника. Тај изабраник је био земунски капелан Роберто Турмајер, кога је одани му ђаковачки бискуп био одредио за београдског мисионара. Неприметан као „божји“ човек, Турмајер је остао непримећен и у нашој историји.

Роберто Турмајер је рођен у Шиклошу (Мађарска) 7. јануара 1836. године. Теологију је завршио у Ђакову 1857. Као ђак пао је у очи бискупу Штросмајеру. Осим тога што је био добар католик, он је знао и више језика. Већ 1858. је заређен за свештеника и послат у Земун за капелана. Одатле је премештен у Београд на поменуте дужности. Пред трагедију у Кошутњаку Турмајер је напустио Србију и наставио капеланску дужност у Винковцима. Ускоро је прешао у Сотин, недалеко од Вуковара, где је, почев од 1871, провео као жупник све до своје смрти, 12. октобра 1904. године. Умро је од туберкулозе.¹

Поред отмене кнегиње и кнеза, који је скоро двадесет година провео у отменим и ученим европским срединама, Турмајер је и сам доприносио подизању интелектуалне атмосфере на српском двору с обзиром на то да је био знатац језика, познавалац музике, уметничке фотографије и нумизматике. Он је имао могућности да добро упозна схватања и осећања кнеза Михаила и да им се диви. У томе лежи мотив да, после кнежеве погибије, Турмајер кроз стихове проплаче за трагичним кнезом.

Изгледа да је Турмајер био у вези са кнегињом Јулијом и после њеног разиласка са кнезом и одласка из Србије. То би се

¹ Биографски подаци узети су из писма Рудолфа Шверера, апостолског протонотара каноника у Ђакову, недавно преминулом Анту Ковачу и из писма Лазара Дујића упућеног такође А. Ковачу (Нар. библиотека у Београду, Одељење рукописа).

могло закључити из чињенице што је Турмајер био у пратњи Околичањија, кога је, одмах по кнежевој погибији, мађарски председник Јулије Андраши послao у Београд да на лицу места извиди како се одиграла кошутњачка погибија. Јулији је било стало да ово удеси како би од Турмајера добила веран опис догађаја, будући да је и даље осећањима била везана за свог покојног мужа.

Подстакнут кнежевом личношћу и бруталношћу његова убиства, Турмајер је у стиховима оплакао овај губитак Србије. Он је уз спев дао и неке податке о себи: о својој улози на двору, о начину доласка на место кнежеве погибије и др. Турмајер је свој спев написао одмах, под свежим утиском збивања, али „из више разлога“ није га одмах објавио. То је учинио тек после 30 година. Баш та чињеница, да своје мисли и осећања везана за Србију, Београд и српског кнеза објављује тек после 30 година, сведочи о искреној оданости Турмајера Србији, њеној улози коју јој је кнез Михаило одредио, о Турмајеровом усхићењу „кнежевом неизмерном добротом, племенитошћу срца, дубоком владаљачком мудрошћу, пожртвованом радиошћу“.

Спев је објављен у облику књижице малог формата. Ево садржине насловне стране: *Сан на успомену тридесет годишњице смрти славнога и великога српскога књаза Михајла Обреновића III. Спјевао и посветио Роберто Турмајер. Вуковар. Штампарија „Сриjemских новина“, 1898.* На додатном листу је лик кнеза Михаила у свечаној одори. Књижица има укупно 40 страна, на финој хартији.

Пре стихова је краћи „Предговор“, у коме се износе побуде за постанак спева. На крају су дата извесна објашњења уз спев, а међу њима и о томе како је Турмајер доспео на место трагедије. Стих је шестерац, поред једног изузетка — кратког кнезевог монолога у седмерцу.

Песник је свој спев замислио у облику сна у коме он сања како се убијени кнез враћа међу Србе, како он широкогрудо прашта кривцима проливену крв и како, видевши да се његова династија наставља, задовољан поново одлази у гроб.

Турмајерови стихови немају упадљиве песничке вредности. Вредност спева је у томе што је успешно оцртана личност кнеза Михаила, што је текст искрено и ненаметљиво оснажен мислима о Косову, Марку и Милошу. То има посебан значај због тога што није дошло од каквог усхићеног песника романтичара, већ од смиреног католичког каноника.

Турмајерова књижица је прилична библиографска реткост: нема је чак ни у Штросмајеровој библиотеци у Ђакову.

CANON ROBERTO THURMEIER MOURNS OVER ASSASSINATION
OF PRINCE MIHAILO OBRENOVIĆ

Roberto Thurmeier (1836—1904) as chaplain in Zemun was designated by Bishop Strossmayer as confessor to Princess Julija, the wife of Prince Mihailo Obrenović. A learned and educated man, he was well received at the Serbian Court. Even before Prince Mihailo's assassination, Thurmeier had been sent to another post, the marriage between the Princess and the Prince having been divorced. When the Prince was assassinated, Princess Julija forthwith sent Thurmeier to see how it had happened. He was deeply shaken and left behind a brief epic, which he printed in Cyrillic thirty years after the Prince's death.